

Waarnemingen van de Zuidelijke rietsprinkhaan (*Conocephalus discolor*) en de Bramesprinkhaan (*Pholidoptera griseoptera*) op Voorne (Z.H.)

K. Mostert
Palamedesstraat 74
2612 XS Delft

Op 22 augustus 1994 bracht ik een veldbezoek aan het zanderijengebied op Voorne, een kleinschalig maar vrij intensief agrarisch gebied achter de duinstrook op Voorne. Tijdens het maken van vegetatieopnamen lette ik tevens op eventueel aanwezige sprinkhanen.

Doordat het weer verstek liet gaan, waren alleen af en toe Krassers en Gewone rietsprinkhanen te horen. Mijn aandacht werd getrokken toen ik in de omgeving van Strype en Helhoek tussen het Liesgras in een greppel langs een graslandje een rietsprinkhaan met zeer lange vleugels zag zitten (Amersfoort-coördinaten: 65-434).

Hoewel ik er vanuit ging dat het om een mannetje van de langvleugelige vorm van de Gewone rietsprinkhaan, oftewel het Gewone spitskopje (*Conocephalus dorsalis* (Latr.)) ging, besloot ik het dier voor de zekerheid toch te verzamelen, omdat ik niet bij machte was het dier ter plaatse nader op soort te determineren.

Bij nadere bestudering in het Natuurhistorisch Museum te Leiden bleek het niet om de Gewone rietsprinkhaan te gaan, maar om een mannetje van de Zuidelijke rietsprinkhaan, oftewel het Zuidelijke spitskopje (*Conocephalus discolor* Thunb.). Tevens bleek het exemplaar in bezit te zijn van extra lange vleugels, ook voor *C. discolor*. Het betreft de eerste waarneming van deze soort in het westelijke deel van Nederland. Bovendien ligt deze vindplaats 125 km westelijk van de bekende populaties in Nederland en 100 km ten noorden van de bekende populaties in België.

Hoewel er ook in deze omgeving ook enkele andere 'duidelijke' rietsprinkhanen werden gehoord met een lager geluid dan gemiddeld, was het op dat moment niet mogelijk meer exemplaren te vangen en nader te bekijken. Het is dus niet duidelijk of het hier om een zwervend individu gaat (tussen Gewone rietsprinkhanen) of dat er sprake is van een kleine populatie. Nadere bezoeken zullen dit moeten uitwijzen.

De Zuidelijke rietsprinkhaan (*Conocephalus discolor*) werd recent voor het eerst aangetroffen in Nederland, namelijk in 1990 bij Ospel in Limburg. Sindsdien zijn nog enkele vindplaatsen in deze provincie bekend geworden. Door nadere bestudering van collectie-materiaal in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden werden ook twee vindplaatsen in Gelderland vastgesteld (Kleukers et al., in prep).

Deze vangst doet veronderstellen dat deze soort op meer plaatsen in Nederland voorkomt dan nu wordt verondersteld. Aangezien de soort (althans het mannetje) in het veld maar moeilijk te onderscheiden is van de langvleugelige vorm van de Gewone rietsprinkhaan is enige alertheid bij langvleugelige dieren van het geslacht *Conocephalus* op z'n plaats. Niet alleen in het zuidoosten van ons land, maar ook andere delen van ons land waar de aanwezigheid van de soort niet direct voor de hand ligt.

Langvleugelige exemplaren zijn bij meer soorten sprinkhanen bekend; hoewel de functie hiervan nog niet helemaal duidelijk is, ligt voor de hand dat langvleugelige exemplaren betere disperie-mogelijkheden hebben dan hun korter gevleugelde soortgenoten. Bovendien is opmerkelijk dat wanneer individuen worden gevonden dit meestal in atypische biotopen plaatsvindt en dat deze individuen vaak langvleugelige exemplaren betreffen. Bovendien is er bij deze soort mogelijk sprake van een expansie in noordwestelijke richting, aangezien recentelijk ook in België en Groot-Brittannië waarnemingen van dergelijke exemplaren zijn gedaan (Kleukers et al., in prep.). Aanvullend onderzoek en ook nadere alertheid zal moeten uitwijzen of de soort inderdaad op meer plaatsen voorkomt dan nu bekend is.

Twee weken later, op 5 september 1994, werd mijn aandacht opnieuw getrokken door het gesjirp van een

andere onverwachte sprinkhaan-soort op Voorne. Net buiten de veste van Hellevoetssluis trof ik een populatie Bramesprinkhanen (*Pholidoptera griseoptera* De Geer) aan in bramestruweel op een paar ruige braakliggende terreintjes tussen het Haringvliet en de werkhaven van Hellevoetssluis (Amersfoort-coördinaten: 67-426 en 67-427). Ondanks het koele weer werden hier zeker twintig exemplaren gehoord en gezien. Er is hier dus sprake van een redelijk grote populatie.

De aanwezigheid van de Bramesprinkhaan in Zuid-Holland werd pas enkele jaren geleden voor het eerst vastgesteld op diverse plaatsen in grienden en aangrenzende ruigten langs de grote rivieren (Mostert & Van Heerden, 1991). De soort komt plaatselijk talrijk voor langs de Lek, de Merwede, de Noord, de Oude Maas, de Dordtse Kil en in de Zuidhollandse Biesbosch. Veel van deze waarnemingen werden 's nachts verricht tijdens vleermuisexcursies. In 1992 werd de voorlopig meest westelijke vindplaats vastgesteld in de ruigtestrook noordelijk gelegen langs de Hellegatsdam en de Haringvlietbrug, aan de oostzijde van het Haringvliet (Amersfoort-coördinaten o.m. 85-413). Aangezien de Hellegatsdam in 1970 werd aangelegd, moet deze vestiging in de later ontstane ruigte langs deze dam

van betrekkelijk recente datum zijn.

Uit bovenstaande waarneming blijkt dat de soort inmiddels ook de noordwestrand van het Haringvliet heeft bereikt (25 km noordwestelijker ten opzichte van de vindplaats langs het Hellegatsplein). Aangezien de vindplaats bij Hellevoetssluis via de Quackgors verbinding geeft met de duinstrook van Voorne is het aannemelijk dat de soort zich binnen niet al te lange tijd zal uitbreiden tot het hele duingebied van Voorne: hier zijn ruimschoots geschikte biotopen voor deze soort aanwezig.

Literatuur

Kleukers, R.M.J.C., K. Decler, E.C.M. Haes, P.

Kolshorn & B. Thomas, in prep. Recent expansion of *Conocephalus discolor* (Thunberg) (Orthoptera: Tettigoniidae) in Western Europe. — Ent. Gaz.

Mostert & Van Heerden, 1991. Sprinkhanen in het agrarisch gebied van Zuid-Holland. — Saltabel, 6: 17—26. Sprinkhanenwerkgroep van de Benelux.